

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko.

Małgorzata Nalewajko

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

1979 – dyplom magistra w zakresie specjalności język hiszpański uzyskany na Wydziale Neofilologii (Katedra Iberystyki) Uniwersytetu Warszawskiego

1994 – dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskany w Instytucie Historii PAN w Warszawie na podstawie rozprawy pt. „Kreolska wizja procesów integracji narodowej w Peru w sto lat po uzyskaniu niepodległości (1920-1933)”

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Od 1990 w Instytucie Historii PAN

- 1990-1992 – w Pracowni Historii Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej
- 1992-2010 – w Pracowni Dziejów Migracji Masowych XIX i XX w. (w latach 2005-2010 kierownik Pracowni)
- od 2011 – w Pracowni Przeobrażeń Społecznych XIX i XX w.

Od 1993 w Katedrze Iberystyki / Instytucie Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Historyczne i społeczne uwarunkowania recepcji polskich imigrantów w Hiszpanii. Badania nad kształtowaniem się społeczności polskiej w Hiszpanii w konsekwencji fali emigracyjnej do tego kraju od 1989 r., procesem jej integracji do społeczeństwa przyjmującego i sposobem postrzegania przez nie przybyszów na tle historii relacji polsko-hiszpańskich

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Małgorzata Nalewajko, „Nieznani a bliscy. Historyczne i społeczne uwarunkowania recepcji polskiej imigracji przełomu XX i XXI wieku w Hiszpanii”, 2012, Instytut Historii PAN

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Celem pracy jest przedstawienie okresu „formacyjnego” społeczności polskiej w Hiszpanii (do przystąpienia Polski do UE w 2004 i otwarcia dla Polaków hiszpańskiego rynku pracy w 2006). Udokumentowanie tego etapu stanowić może istotną pomoc czy też punkt wyjścia dla przyszłych badaczy polskiej obecności w Hiszpanii, którzy śledzić będą zmiany w funkcjonowaniu polskiej kolonii. Dzięki współpracy z historykami hiszpańskimi z CSIC i możliwości badań terenowych w Hiszpanii, jako źródło dla opisu grupy polskiej wykorzystano – oprócz literatury przedmiotu autorów polskich i hiszpańskich – wywiady z polskimi imigrantami.

Zwraca uwagę fakt bardzo dobrego przyjęcia w Hiszpanii przybyszów z Polski, pomimo że postrzegani byli jako nieznani, wręcz „egzotyczni”. Konieczne było ustalenie stopnia tej (nie)znajomości, dokładne zbadanie historii relacji między obu krajami i ich mieszkańcami, analiza informacji i wyobrażeń, jakie mieli na swój temat. Przy założeniu, że stan świadomości społecznej warunkuje w dużej mierze nastawienie wobec innego/obcego, w tym przypadku imigranta, niezbędna okazała się też analiza takich jej form jak stereotyp, uprzedzenie, postawa, mity, „charakter narodowy” oraz sposobu ich funkcjonowania, której to problematyce poświęcony został pierwszy rozdział pracy. W dalszej części dokonana została rekonstrukcja historii relacji między Polską a Hiszpanią, jak się wydaje najbardziej kompletna w porównaniu z dotychczasowymi publikacjami.

O ile dla wcześniejszych wieków istnieje literatura (skrupulatnie wykorzystana w rozdziale 2), głównie autorów polskich, dotycząca kontaktów hiszpańsko-polskich, o tyle dla okresu po wojnie domowej w Hiszpanii konieczne było zebranie informacji rozproszonej w źródłach typu prasa, wspomnienia, pamiętniki, reportaże, przewodniki turystyczne.

Bogatym źródłem informacji okazały się tu obszernie hiszpańskie doniesienia prasowe z burzliwych wydarzeń lat 80. w Polsce (przeanalizowane w rozdziale 3). Zdumiewa fakt, że mimo tej ofensywy informacyjnej wiedza Hiszpanów o Polsce nie upowszechniła się w znacznym stopniu – jak wynika m. in. z wyników badań opinii cytowanych, wśród innych źródeł, w następnym rozdziale, poświęconym relacjom polsko-hiszpańskim po 1989 r. W okresie tym następuje niezwykle intensywne wzajemnych kontaktów, której dynamikę wyznacza kontekst europejski, zacieśnianie bowiem stosunków politycznych, rozwój współpracy gospodarczej i naukowej oraz wymianę kulturalną ułatwia i przyspiesza fakt obecności obu krajów w integrującej się Europie. Usuwanie barier między krajami przyczynia się nie tylko do rozwoju kontaktów instytucjonalnych, ale także do wzmożenia kontaktów międzyludzkich, w sposób widoczny rośnie wymiana turystyczna oraz wspomniany już ruch migracyjny, szczególnie Polaków do Hiszpanii.

Nie mniejsze znaczenie niż czynniki historyczne okazały się mieć dla adaptacji polskich imigrantów także czynniki społeczne: wzorce zachowań społecznych, kody kulturowe, stereotypy i autostereotypy, zwyczaje – wynikające z pewnej tradycji kulturowej, ale też z aktualnych, przyspieszonych procesów modernizacyjnych. W wymiarze historycznym istotne znaczenie ma dostrzeganie pewnych podobieństw w sytuacji i tradycji obu krajów (choćby brakowało epizodów bezpośredniej współpracy i/lub konfrontacji), w wymiarze społecznym dużą rolę odgrywa zaś stopień zbieżności bądź odmienności jeśli chodzi o typ relacji międzyludzkich, mentalność czy obyczajowość. Pod tym względem, oprócz zasadniczej zgodności systemów wartości obowiązujących w Polsce i w Hiszpanii, dają się zauważyć odmienności obyczajowe, czasem prowadzące do nieporozumień kulturowych, możliwe jednak do przezwyciężenia w trakcie treningu społecznego, procesu wzajemnego poznawania się. Zwraca uwagę większa otwartość i zdolność do integracji „hiszpańskich” Polaków w porównaniu ze skupiskami rodaków w innych krajach europejskich, co – jak wynika z badań – w znacznej mierze przypisać należy otwartości i potrzebom komunikacyjnym właściwym społeczeństwu hiszpańskiemu.

Praca spełnia zatem kilka celów. Po pierwsze, ukazuje obraz polskich imigrantów w Hiszpanii ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań procesu ich integracji do społeczeństwa przyjmującego. Oprócz udokumentowania tego konkretnego przypadku, stanowi istotne źródło wiedzy na temat czynników wpływających na proces adaptacji, przydatnej dla badaczy migracji, a także działaczy polonijnych oraz instytucji zajmujących się polityką migracyjną. Dodatkowo pokazuje społeczność polską w sytuacji imigracyjnej, gdzie potwierdza się wiele wzorców zachowań przywiezionych z kraju, zdumiewająco odpornych na

modyfikacje zwłaszcza w zestawieniu z otwartością, zdolnością imigrantów do przyswajania hiszpańskiego sposobu bycia czy stylu życia, może się zatem okazać przydatna dla specjalistów badających społeczeństwo polskie.

Po drugie, praca przedstawia historyczną panoramę stosunków polsko-hiszpańskich – od jednostkowych i sporadycznych we wcześniejszych wiekach do masowych i dynamicznie rozwijających się od końca XX w., stanowiąc źródło informacji także dla badaczy historii Hiszpanii.

Na koniec wreszcie, w pracy podjęty został wątek funkcjonowania stereotypów, przewijający się zarówno w jej pierwszej części, dotyczącej historii kontaktów polsko-hiszpańskich, jak też w drugiej, opisującej polską imigrację w Hiszpanii (rozdziały 5-7). Abstrahując od kwestii ich wiarygodności, stanowią one pewien fakt społeczny, chodziło zatem o zbadanie, jakie informacje najszerzej docierały do przeciętnego człowieka, niekoniecznie reprezentanta wykształconych elit, i jako najbardziej powszechne, obiegowe wpływały na kształtowanie się szerokiej opinii społecznej. W analizie uwzględniono „piętrowość” stereotypów, czyli z jednej strony ich ewolucję (widoczną zwłaszcza w okresie przyspieszonej modernizacji obu społeczeństw) przy zachowaniu części historycznych „osadów”, a z drugiej nakładanie się stereotypów narodowych i regionalnych. Polsko-hiszpański *case study* dla zainteresowanych tą tematyką stanowić może dobrą ilustrację procesu (re)konstrukcji wzajemnego obrazu dwu społeczności na podstawie szczątkowych informacji, luźnych skojarzeń, okruchów dawnych stereotypów „unoszących się” w pamięci zbiorowej, do których dopasowują się obserwacje własne ich reprezentantów.

Egzemplifikacja ta pokazuje zarazem, jacy są współcześni Hiszpanie i Polacy, którzy wchodzą w intensywną interakcję na przełomie XX i XXI wieku, jaki jest dominujący styl ich myślenia, odczuwania i reagowania, w jaki sposób budują relacje społeczne.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych.

- Obok wspomnianej książki, szereg prac nt. polskiej imigracji w Hiszpanii i historii stosunków polsko-hiszpańskich, rozszerzających wybrane wątki, opublikowanych w formie artykułów przeznaczonych dla czytelników polskich i hiszpańskich. Kontynuacją tego kierunku badań jest podjęte obecnie tłumaczenie i opracowanie naukowe dziennika dyplomaty hiszpańskiego rezydującego w okupowanej Warszawie w latach 1939-1944.

- Badania nad zjawiskiem migracji, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów międzyetnicznych i międzykulturowych, multikulturalizmu, problemów tożsamości, funkcjonowania stereotypów (m. in. artykuły nt. recepcji imigracji afrykańskiej w Hiszpanii, postaw Francuzów wobec cudzoziemców, sporu o społeczeństwo wielokulturowe); także współorganizacja i udział w dorocznych konferencjach i pracach wydawniczych w obszarze badań nad migracjami i współkoordynacja polsko-hiszpańskiej współpracy naukowej w tej dziedzinie. Obecnie, w ramach współpracy z naukowcami hiszpańskimi, rozszerzam badania nad migracjami o wątek polskiej imigracji w Ameryce Łacińskiej w latach 1870-1939 (jeden artykuł złożony do druku i jeden w przygotowaniu).

- Badania i publikacje dotyczące historii Ameryki Łacińskiej XX w. (gł. regionu andyjskiego i kwestii indiańskiej, procesu metysażu). Temat ten rozszerzam obecnie podejmując badania porównawcze nad wybranymi aspektami historii i kultury krajów Ameryki Łacińskiej i Polski.

Wymienione tematy łączy – przy wyborze różnorodnych przykładów – wspólny mianownik, jakim jest badanie sposobu wzajemnego postrzegania się przez przedstawicieli odmiennych społeczności (a także cywilizacji) i czynników kształtujących taki obraz, a w konsekwencji postawy i relacje społeczne. Badanie stanu świadomości społecznej: wartości i predyspozycji, wyobrażeń i stereotypów, a także czynników określających tożsamość partnerów uczestniczących w interakcji kulturowej, jest zatem jednocześnie badaniem nad rzeczywistością społeczną, kształtem relacji między różnymi grupami narodowymi i etnicznymi.

